

Cum să modelăm orașele din România?

Idei și soluții pentru schimbarea la față a comunităților
urbane din România

Motivația pentru această carte, pentru orașe, guvernanta urbană și subsidiaritate.	7
PREFAȚĂ	15
INTRODUCERE	21
CAPITOLUL 1 – Despre Cluj și orașele din Transilvania.	35
<i>De ce Bucureștiul este eclipsat de Cluj-Napoca și alte orașe din regiunea Ardeal?</i>	37
<i>Universitatea, Inovarea și Participarea au fost punctele strategice în cazul Clujului. Pot fi aplicate și în alte orașe?</i>	41
<i>Participarea comunității în luarea deciziilor la nivel local nu este un moft sau o chestiune de marketing. Implicarea comunității oferă managerilor locali inteligenți acces la resurse imense de energie și expertiză.</i>	44
<i>Cluj-Napoca s-a ghidat după un model european sau și-a luat inspirația de la diferite orașe?</i>	50
CAPITOLUL 2 – Central vs Local, Orașe vs Guvern. Descentralizare, Politici și Trenduri .55	
<i>Vedem proiectele din Cluj, Oradea, Alba Iulia și vedem celelalte orașe din România. Ce se întâmplă diferit acolo? Se poate rupe România în două?</i>	56
<i>Putem oare crea „patternuri” de dezvoltare care să devină modele pentru orașe mari și altele pentru orașele mici și mijlocii?</i>	61
<i>Credeți că România are nevoie de politici urbane specializate? Dacă da, cum ar trebui să arate acestea?</i>	64
<i>Poate fi descentralizarea o soluție pentru o mai bună gestionare a resurselor locale?</i>	68
<i>Dezvoltarea aduce inegalitate, inegalitatea produce sărăcie. Cum poate România crește, fără să devină mai săracă? Cum poate crește mai echilibrat?</i>	73
<i>Orașele mici și mijlocii au cel mai mare potențial de dezvoltare. Dacă luăm orașele mici și mijlocii observăm că au fost secătuite de resurse umane, lipsite de investitori, cu tineri care pleacă în centrele urbane mari...</i>	77
<i>Pot deveni marile orașe – Cluj, Timișoara, Brașov, Constanța – exemple de bune practici pentru orașele mici și mijlocii sau se aplică alt set de reguli? Și dacă da, spre ce ar trebui să se îndrepte orașele mici și mijlocii – ca modele de dezvoltare, proiecte, viziune?</i>	81

CAPITOLUL 3 – Participare, Colaborare și Implicare 87

Cum afectează modelul administrativ actual guvernarea urbană și felul cum se desfășoară lucrurile la nivel local? Credeți în soluții sau proiecte care să fie realizate împreună cu toți actorii unei comunități urbane? 88

Spuneți-ne câteva idei și sugestii pentru administrație, dar și pentru societatea civilă, pentru comunități? Cum ar trebui implicate acolo unde există și ce facem în orașe care nu sunt centre universitare puternice și care nu au societate civilă activă? 96

Ce facem în orașe precum Constanța, de exemplu, și ce putem face în Slatina, Buzău sau Petroșani? 100

Cum vedeți orașele viitorului în România și care e viziunea dumneavoastră integrată de dezvoltare pentru a îmbunătăți calitatea vieții și sustenabilitatea pentru cetățeni? 103

Implicarea aduce dezvoltare? 107

CAPITOLUL 4 – În loc de concluzii 111

Subsidiaritate verticală – Relația dintre orașe/local și guvern/central 113

Subsidiaritate orizontală și Guvernare pe mai multe niveluri în unele orașe ale României 115

EPILOG 117

LIBRIS

We know
books

INTRODUCERE

Pentru prima dată în istorie, orașele adăpostesc mai mult de jumătate din populația globului, iar în următorii ani vom asista la o urbanizare accelerată la nivel global. Până în 2050, conform celor de la ONU, 2 miliarde de persoane vor migra în zonele urbane și peste 70% din populația lumii va locui în orașe. Orașele sunt apogeul și punctul culminant al civilizației, sunt cele mai mari realizări ale omenirii, locurile în care oamenii inovează și proiectează lumea de mâine, unde se generează cele mai mari probleme și cele mai ingenioase soluții. În prezent, în România, orașele nu sunt altceva decât o reminiscență a comunismului. Comuniștii au construit aceste orașe nu pentru că erau convinși de importanța lor, ci pentru a urma o dogmă pe care nu o înțelegeau deloc. Acum, România încă suferă după viziunea nesustenabilă a dezvoltării, aproape toate orașele mici și mijlocii create artificial în perioada comunistă, având probleme de adaptare la nevoile pieței globale, unde competiția și eficiența sunt priorități.

În schimb, la nivel global, în marile orașe, cetățenii devin din ce în ce mai implicați și sunt dispuși să abordeze provocări economice și sociale precum încălzirea globală, mobilitatea socială, locuire și spațiu. Rețelele urbane, alcătuite din autorități locale, companii, instituții de cercetare sau universități, colaborează pentru a îmbunătăți orașele. Provocările sociale și economice curente cer soluții rapide și directe, care se găsesc doar prin niveluri nou-definite de putere pentru orașe și cetățeni. Oamenii născuți către finalul secolului trecut votează pentru comunități urbane unde pot trăi, munci și unde se pot juca. Votează pentru calitatea vieții. Există o schimbare în felul în care orașele sunt conduse și în felul în care ele își reinventează identitatea. Astfel, prin inovație, creativitate și prin impulsul oferit de parteneriate public-privat, orașele sunt în centrul unei revoluții metropolitane. Un nou sistem deschis de inovație transformă orașele din punct de vedere economic.

Zonele urbane europene găzduiesc peste două treimi din populația UE; ele reprezintă aproximativ 80% din consumul de energie și generează până la 85% din produsul

intern brut al Europei. Aceste zone urbane sunt motoarele economiei europene și acționează ca niște catalizatori pentru creativitate și inovație în întreaga Uniune (Comisia Europeană, 2019). Raportul Băncii Mondiale, *Orașe magnet*, subliniază că orașele secundare sunt esențiale pentru performanța economiei naționale, afirmând că în fiecare țară a UE, performanța economiei naționale a urmat foarte îndeaproape performanța economică a orașelor secundare, indiferent de capitale. Situația și impactul asupra dezvoltării orașelor din România este similară: primele opt orașe, cu aproape un sfert din populație, produc 53% din PIB, potrivit Băncii Mondiale.

Tocmai de aceea această carte se axează pe funcționalitatea orașelor din România și pe nevoia de a avea aceste ecosisteme urbane colaborative la nivel local. Cartea aduce în prim-plan orașele României și felul cum acestea ar trebuie să evolueze în următorii zece ani. Cartea promovează expertiza și persoanele cunoscute ale dezvoltării urbane și vine cu idei și soluții pentru orașele din România pentru a produce schimbarea de mentalitate la nivel de ecosistem urban. Schimbarea mentalității vine în legătură cu orașele ca motoare de dezvoltare economică, a relației dintre local (orașe) și central (guvern), dar și ca funcționalitate a unui ecosistem urban. În România primarul și administrația sunt două entități concepute ca fiind singurele responsabile pentru procesul de dezvoltare. Această carte își propune să arate că implicarea și colaborarea tuturor actorilor (societate civilă, business și academic) alături de administrație poate aduce dezvoltarea sustenabilă și proiectele în folosul comunității.

Subsidiaritatea verticală face trimitere la relația dintre orașe și Guvern, încurajând o mai mare independență și flexibilitate a administrațiilor locale în fața autorității centrale. Practic este vorba despre procesul de descentralizare și reforma administrativă, de care pare că e multă nevoie, dar pe care nu și le-a asumat niciun Guvern sau partid politic. Ultima reformă administrativă a României a avut loc în 1968, noi suntem în 2021, membrii UE de aproape 15 ani, iar nevoile și timpurile s-au schimbat. De asemenea, România trebuie să înțeleagă că un oraș este un ecosistem urban, alcătuit din mai mulți actori, care doar dacă găsesc o cale de a colabora între ei, pot aduce proiecte de dezvoltare în interesul comunității. Acest lucru apare de mai multe ori în carte sub denumirea de subsidiaritate orizontală sau sub denumirea de guvernare multinivel. Subsidiaritatea este despre individ, despre instituții, guvernare, politici publice, dezvoltare și despre participarea publică în procesul de luare a deciziilor. Cu cât oamenii sunt implicați, cu atât guvernarea urbană e mai eficientă, iar deciziile sunt mai aproape de cetățean. Cartea abordează aceste subiecte din perspectiva

mai multor experți și o să vă las pe voi să descoperiți felul cum am putea modela viitorul orașelor din România.

Structura cărții e împărțită în trei piloni în care experți din diferite domenii au răspuns la aceleași întrebări. Prima parte este despre Cluj-Napoca, orașele din Transilvania și ce se întâmplă acolo, a doua, despre trendurile dezvoltării urbane și despre subsidiaritatea verticală (relația orașelor cu guvernul central) și a treia, despre implicare și despre subsidiaritatea orizontală (cât de implicați sunt cetățenii în procesul de dezvoltare urbană).

Ideile și propunerile lansate aici încearcă să furnizeze bazele pentru următoarele discuții și studii legate de dezvoltarea orașelor românești, să aducă terminologia legată de subsidiaritate în plan academic și politic, dar și mai aproape de oameni care să acționeze, să genereze dezbateri despre reforma administrativă și despre rolul orașelor în economie. Demersul nostru aspiră să fie un deschizător de drumuri, datorită interdisciplinarității și abordării inovative a principiului european al subsidiarității.

Întrebările folosite în interviurile realizate în decursul a aproape doi ani între 2018 și 2019 cu experți din diferite domenii de activitate, experți a căror muncă se regăsește și în reforma urbană a României, au fost structurate astfel:

Capitolul 1 al cărții, **Despre Cluj și orașele din Transilvania**, copilul răsfățat al dezvoltării urbane din România ultimilor ani. Acest capitol este format pe următoarele patru întrebări comentate de autor și de experți, întrebări care au la bază implicarea și colaborarea, planificare și inovația, o strategie pe termen lung, expertiza comunității fructificată și modele de bune practici care au apărut deja și în România.

De ce Bucureștiul este eclipsat de Cluj-Napoca și alte orașe din regiunea Ardeal?

Universitatea, Inovare și Participare au fost punctele strategice în cazul Clujului. Pot fi aplicate și în alte orașe?

Participarea comunității în luarea deciziilor la nivel local nu este un moft sau o chestiune de marketing. Implicarea comunității oferă managerilor locali inteligenți acces la resurse imense de energie și expertiză.

Cluj-Napoca s-a ghidat după un model european sau și-a luat inspirația de la diferite orașe?

Capitolul 2 al cărții, **Central vs Local, Orașe vs Guvern, Descentralizare, Politici și Trenduri**, pune problema mai multor orașe din România și dezbate despre trendurile de dezvoltare și perspectivele viitoare. În acest capitol întrebările sunt legate de diferențele dintre orașele din Transilvania și Banat versus restul orașelor din România, nevoia de politici urbane specializate sau problemele legate de sărăcie și inegalitate pe care dezvoltarea le poate aduce. Practic în acest capitol vorbim despre Subsidiaritatea verticală și anume relația orașelor cu guvernul, relația localului cu centralul, și despre reforma administrativă prin descentralizare. Capitolul 2 aduce în prim-plan și perspectiva orașelor mici și mijlocii ale României și provocările pe care aceste orașe le vor avea în viitor. România are 103 municipii, 216 orașe un total de 319 comunități urbane. Orașe magnet, ca Timișoara, Cluj, Iași, au devenit competitive și au avut cea mai mare creștere din UE. Provocarea următorilor zece ani o au însă orașele mici și mijlocii din România, iar acest lucru este abordat în carte fie

prin soluții de reorganizare administrativă, fie de colaborare și de acțiuni eficiente din partea administrațiilor locale.

Vedem proiectele din Cluj, Oradea, Alba Iulia și vedem celelalte orașe din România. Ce se întâmplă diferit acolo? Se poate rupe România în două?

Putem oare crea niște patternuri de dezvoltare, niște modele pentru orașele mari și altele pentru orașele mici și mijlocii?

Credeți că România are nevoie de politici urbane specializate? Dacă da, cum ar trebui construite acestea?

Poate fi descentralizarea o soluție pentru o mai bună gestionare a resurselor locale?

Dezvoltarea aduce inegalitate, inegalitatea produce sărăcie. Cum poate România crește, fără să devină mai săracă? Cum poate crește mai echilibrat?

În a doua parte, capitolul 2 aduce în prim-plan perspectiva orașelor mici și mijlocii ale României și provocările pe care aceste orașe le vor avea în viitor. Ca urmare a modelului de dezvoltare impus de regimul comunist, România are în prezent un total de 319 comunități urbane (103 municipii și 216 orașe). Orașe magnet, ca Timișoara, Cluj, Iași, au devenit competitive și au avut cea mai mare creștere din UE. Provocarea următorilor zece ani o au însă orașele mici și mijlocii din România.

Orașele mici și mijlocii au cel mai mare potențial de dezvoltare. Dacă luăm orașele mici și mijlocii observăm că au fost secătuite de resurse umane, lipsite de investitori, cu tineri care pleacă în centrele urbane mari...

Pot deveni marile orașe – Cluj, Timișoara, Brașov, Constanța – exemple de bune practici pentru orașele mici și mijlocii sau se aplică alt set de reguli? Și dacă da, spre ce ar trebui să se îndrepte orașele mici și mijlocii – ca modele de dezvoltare, proiecte, viziune?

Capitolul 3 al cărții, **Participare, Colaborare și Implicare**, aduce în discuție puterea comunităților și a oamenilor de a se implica în procesul de dezvoltare urbană. Se pune din nou accent pe reforma administrativă și pe faptul că aceasta poate influența procesul de guvernare urbană, însă se vorbește mai mult despre puterea comunităților urbane de a schimba fața orașelor. Se vorbește despre parteneriate și colaborare la nivel urban, lucruri care încă lipsesc în orașele din România. Ultima întrebare a acestui capitol sintetizează interviurile și aduce o nouă perspectivă în percepția publică: **Oare implicarea poate aduce dezvoltare?**

Cum afectează modelul administrativ actual guvernarea urbană și felul cum se desfășoară lucrurile la nivel local? Credeți în soluții sau proiecte care să fie realizate împreună cu toți actorii unei comunități urbane?

Spuneți-ne câteva idei și sugestii, pentru administrație, dar și pentru societatea civilă, pentru comunități? Cum ar trebui implicate acolo unde există și ce facem în orașe care nu sunt centre universitare puternice și care nu au societate civilă activă?

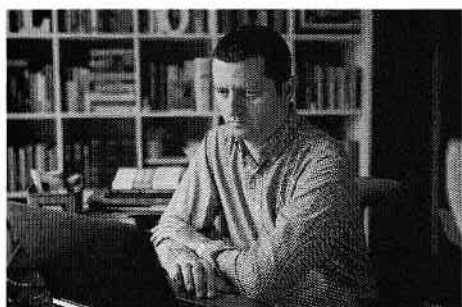
Ce facem în orașe precum Constanța, de exemplu, și ce putem face în Slatina, Buzău sau Petroșani?

Cum vedeți orașele viitorului în România și care e viziunea dumneavoastră integrată de dezvoltare pentru a crește calitatea vieții și sustenabilitate pentru cetățeni?

Implicarea aduce dezvoltare?

Cine sunt experții aleși să răspundă la aceste întrebări?

Experții aleși pentru a răspunde la aceste întrebări sunt profesioniști din mai multe domenii, care prin munca lor de-a lungul timpului au transformat orașele sau administrația din România. Autorul a încercat să-i strângă laolaltă pe unii dintre cei mai renumiți experți din România, oameni cu abordare academică, care au realizat analize și studii în sectoare ce țin de reforma orașelor, de la administrație până la sociologie, de la mobilitate urbană până la planificare strategică, de la migrație până la dezvoltare. Experții care au fost selectați și au acceptat să răspundă întrebărilor formulate, oferindu-și atât verbal, cât și în scris acordul în acest sens, au fost, în ordinea răspunsurilor primite:

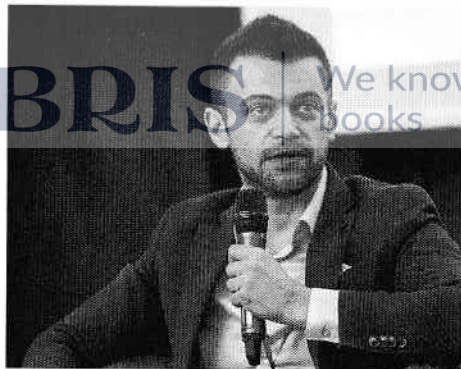

a. **Profesor Doctor Călin Emilian Hîntea**, profesor universitar doctor, titular al cursurilor de Management Public și Planificare Strategică în Sectorul Public. În prezent este decanul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai și Profesor asociat la Michigan State University. A ocupat funcția de șef al catedrei de

Administrație Publică (2004–2012) și funcția de Secretar de Stat în cadrul Aparatului Propriu de Lucru al Primului Ministru (2008–2010).

b. **Barbu Mateescu**, un cunoscut sociolog român (n. 1981, București). A absolvit cursurile University of Pennsylvania (studii de lungă durată), specializându-se în sociologia politică. În ultimul deceniu a lucrat în cadrul mai multor proiecte, în domenii de consultanță politică, electorală și dezvoltare urbană.

c. **Marius Cristea**, consultant și expert în dezvoltare regională și fonduri europene. A absolvit studii economice și în domeniul dezvoltării regionale durabile la Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, iar din 2013 este doctor în Geografie, urmând un stagiu de cercetare la Academia de Științe a Austriei din Viena. De asemenea, dispune de certificări ca manager de proiect, formator, expert în comunicare și în absorbția fondurilor

nerambursabile. A activat pentru mai bine de cinci ani în cadrul Agenției de Dezvoltare Regională Nord-Vest, unde a derulat activități în domeniul planificării strategice, dar și al inovării, dezvoltării sectorului IMM etc. De asemenea, colaborează cu Banca Mondială, în calitate de expert pe termen scurt, în cadrul unor proiecte de asistență tehnică pentru pregătirea perioadei de programare 2014–2020, dar și cu firme de consultanță și ONG-uri locale pentru elaborarea de strategii de dezvoltare locală și regională, planuri de mobilitate, asistență tehnică pentru ministere în sfera dezvoltării urbane.

d. **Profesor Universitar Doctor Dumitru Sandu**, unul dintre cei mai importanți cercetători în domeniul demografiei. S-a specializat în cercetări privind migrația, dezvoltarea regională, cercetarea opiniei publice și capitalul social. A absolvit Facultatea de Filosofie, secția Sociologie, în anul 1971, pentru ca în 1979 să obțină titlul de doctor, cu teza *Analize ale diferențierii sociale în*

comunitățile rurale, conducător științific prof. Henri H. Stahl. Între 1971 și 1974, Dumitru Sandu a fost cercetător în cadrul Centrului de Sociologie al Academiei Române pentru Științe Sociale și Politice, pentru ca între 1975 și 1977 să își desfășoare activitatea la Institutul de Economie Agricolă. Din 1977 și până în 1992, cercetările profesorului Dumitru Sandu pot fi regăsite în cadrul Laboratorului de Sociologie al Institutului de Proiectare pentru Construcții Tipizate. În 1992, își începe cariera universitară, iar paralel va desfășura o activitate de cercetare în cadrul Laboratorului de Sociologie și Informatică SOCIOBIT (până în 1999). Profesorul Dumitru Sandu a condus Comisia pentru Sociologie, Științe Politice și Științele Comunicării pentru certificarea diplomelor universitare, din cadrul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (2000–2009), a făcut parte din Comisia

prezidențială pentru analiza riscurilor demografice și sociale din România (2009–2010) și din Consiliul Național de Etică (2016–2018). De asemenea, a fost editor al revistei *Sociologia Românească* și redactor-șef adjunct al revistei *Romanian Journal of Sociology*. În prezent, Dumitru Sandu este profesor emerit al Universității București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Cursurile predate de reputatul profesor ating teme precum migrația și dezvoltarea, migrația transnațională, dezvoltare comunitară și regională, stratificare și stiluri de viață, tehnica sondajelor de opinie publică, analiza datelor sociale, sociologia tranziției, statistică socială, explicarea fenomenelor demografice.

e. **Victor Giosan**, absolvent al Facultății de Planificare și Cibernetică Economică din cadrul ASE (1986), consultant internațional în management public, descentralizare fiscală, finanțe publice, analiza politicilor publice și planificare strategică. Are peste 20 ani de experiență ca manager în administrația publică din România și în calitate de consultant internațional în domeniile menționate mai sus. A fost consilier municipal și viceprimar la Râmnicu Vâlcea (1992–2000, 2004), secretar de stat la SGG (2005–2009). În această ultimă funcție a coordonat Direcția de Politici Publice în procesul de fundamentare și implementare a sistemului de planificare strategică și analiză a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale. În perioada decembrie 2015–ianuarie 2017 a fost consilier de stat la Cancelaria Prim-Ministrului Dacian Cioloș, în domeniul reformei administrației publice.

f. **Paul Moldovan**, este city manager al Primăriei Sectorului 6 București și fost consultant independent în domeniul administrației publice. Este absolvent al programului de masterat în limba engleză – Managementul Serviciilor Publice la Facultatea de Științe Politice, Administrative și de Comunicare al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și licențiat al aceleiași instituții. Și-a câștigat experiența profesională în domeniul administrației publice atât ca angajat administrativ local și